

VAN DOODLOPENDE NAAR DOORLOPENDE LIJNEN

Engels in het basisonderwijs en de aansluiting op het voortgezet onderwijs

Als je willekeurige taaldocenten vraagt naar hun visie op het leren van Engels in het basisonderwijs krijg je uiteenlopende reacties. Over één ding is men het meestal wel eens: wat betreft het Engels is de aansluiting met het voortgezet onderwijs nog steeds niet goed geregeld. In opdracht van het ministerie van OC&W heeft het SLO nieuwe kerndoelen ontwikkeld voor alle vakken op de basisschool, dus ook voor Engels.¹ Marianne Bodde, docent Engels op de Marnix Academie in Utrecht en secretaris van de Vereniging voor Docenten op de Pabo (Vedocep) beschrijft hoe het gesteld is met het Engels voor beginners, wat leerkrachten ondervinden aan stimulans en wat ze nodig hebben om het Engels serieus gestalte te kunnen geven? Berichten uit de praktijk.²

Marianne Bodde-Alderlieste

De Regenboog

Arie (49 jaar) en Linda (26) zijn docent op de openbare basisschool De Regenboog in een middelgrote plaats. Arie heeft groep 8, Linda groep 7. De Regenboog heeft meertalige leerlingen, maar die vormen een minderheid.

Linda behaalde twee jaar geleden haar diploma als leraar basisonderwijs. Zij heeft op de pabo in het tweede jaar een module Engels gehad: 40 uur totaal bestaande uit 6 colleges van 1,5 uur en circa 30 uur zelfstudie; afsluiting met een portfolio met opdrachten. Aanwezigheid tijdens de colleges was niet verplicht en de nadruk lag op vakdidactiek. Aan taalvaardigheid Engels werd terloops aandacht besteed. Linda heeft de mavo gedaan en volgde vóór de pabo een opleiding als

onderwijsassistent. Tijdens haar opleiding tot onderwijsassistent kreeg zij enkele lessen vakdidactiek Engels en moest zij een paar opdrachten maken. Linda voelt zich onzeker over haar taalvaardigheidsniveau en spreekt niet veel Engels in de klas. Zij laat de leerlingen doorgaans schriftelijke oefeningen maken uit het werkboek van het lespakket Engels dat de school al 12 jaar gebruikt. Ze volgt het boek letterlijk maar krijgt het aan het eind van het jaar niet uit. Engels valt regelmatig uit ten gunste van andere vakken omdat er nog iets moet worden afgemaakt of vanwege kerstmis, sinterklaas en andere festiviteiten of activiteiten.

Arie heeft 26 jaar geleden zijn diploma gehaald, maar kreeg geen Engels op de toenmalige pedagogische academie. Hij is sinds 1999 leerkracht in groep 8. In dit leerjaar gaat alle aandacht uit naar de Cito-toets - zonder Engels - die in februari wordt afgenomen. Daarna pas staat Engels op het programma. Maar er moet ook aan de musical worden gewerkt en het schoolkamp moet worden voorbereid: Engels valt vaak uit. Hij geeft niet veel meer dan 14 lessen en komt nooit verder dan hoofdstuk 3. Dit jaar wilde hij met de klas gaan e-mailen. Hij heeft nog geen partnerschool gevonden; de leerlingen hebben één keer in het Engels een e-mailtje naar een klasgenoot gestuurd. Ze maakten veel spelfouten; 'dat hoort bij e-mailen' vindt Arie. Hij toetst, net als Linda, schriftelijk. De kinderen leren woorden uit het hoofdstuk en die worden overhoord. Ze beginnen in de brugklas toch opnieuw, dus het is niet zo erg dat Engels niet zo veel aandacht krijgt. Eigenlijk vindt Arie dat Engels niet in de basisschool thuishoort. Linda vindt Engels wel belangrijk, alleen is ze er niet zo goed in.

De school vindt Engels niet erg belangrijk en voor nascholing in Engels is geen tijd. Misschien gaan ze wel een andere methode aanschaffen omdat het verbruiksmateriaal bij deze methode niet meer verkrijgbaar is en er een paar cassettebandjes ontbreken. Gevraagd naar de kerndoelen voor Engels zeggen de leerkrachten dat ze wel denken dat ze in de methode zitten, maar ze weten het niet zeker.

Evaluatie

Janneke is derdejaars specialist bovenbouw van een pabo in de Randstad. In het kader van het werkplekleren (duaal leren) is ze 2 à 3 dagen per week op de Regenboogschool aan het werk. Haar opdracht is in kaart te brengen wat op deze school de stand van zaken voor Engels is. Vervolgens zal ze haar ervaringen uitwisselen met twee klasgenoten. Ook dient ze de voorkennis

aan Engels in groep 5 en 6 te inventariseren en vergelijken met een andere school. Tenslotte moet ze reflecteren op de lessen Engels die ze geeft in deze periode en moet ze leervragen formuleren.

Janneke ontdekt dat de leerlingen in groep 5 en 6 best al veel Engelse woorden kennen: ze staat er versteld van. De jongens weten meer woorden die te herleiden zijn tot computergebruik en de meisjes kennen grote stukken songteksten uit hun hoofd.

Ze interviewt beide leerkrachten over het vakgebied Engels. Ze noteert: 'Wij krijgen regelmatig de inspectie in de school. De inhoud van het onderwijs en het aantal lessen dat besteed wordt per vakgebied wordt onder de loep genomen. De inspectie zegt er niets van dat wij tot na de Cito-toets geen Engels geven. Ze grijpen niet in en er wordt dus niets veranderd.'

De leerkrachten geven aan dat ze merken dat de meeste meertalige leerlingen een voorsprong hebben op Nederlandstalige leerlingen omdat ze vaak al een andere taal naast hun moedertaal hebben geleerd. Maar sommige meertalige leerlingen, de taalzwakke leerlingen, hebben veel moeite met het leren van een vreemde taal als Engels.

De Leesboom

Mieke (38) en Femke (26) zijn leerkracht in respectievelijk groep 8 en groep 7. Ze werken op openbare basisschool De Leesboom, een jonge school met een enthousiast team. De school heeft gekozen voor vroegtijdig, versterkt Engels: *native speakers* geven vanaf groep 1 een half uur Engels per week. In de midden- en bovenbouw geven de groepsleerkrachten aansluitende lessen met behulp van een Engelstalig lespakket, ondersteund door *native speakers*; zij doen meer dan in de kerndoelen staat. Het is de bedoeling dat alle leerlingen aan het eind van de basisschool in het Engels kunnen lezen en schrijven. Veel leerlingen van de Leesboom gaan naar openbare scholengemeenschap De Smeent in dezelfde plaats, waar een tweetalige stroom is. De scholen werken veel samen. Mieke en Femke kregen Engels tijdens hun opleiding aan de Pabo. Mieke schreef zelfs haar meesterstuk over Engels in de onderbouw. De school is ook lid van het Anglia-netwerk en de leerkrachten zijn zeer enthousiast bezig met Engels vanuit de visie dat het leren van talen belangrijk is.

Ieder jaar wordt Engels ook betrokken bij het project dat in de hele school gedurende enkele weken draait. De school heeft contact met andere scholen in het buiten-

Foto: Caline Oomen

land. Dit jaar is het een project over hoe kinderen leven en wonen in andere landen. Dat past prima bij de onderwerpen Waar woon je? Hoe breng je je dag door? uit het lesmateriaal voor Engels.

Dit jaar is de school in een project gestapt om te werken met een taalportfolio voor Engels. Met name het zelf verzamelen van bewijsmateriaal in het dossier spreekt hen erg aan omdat dit ook een rol speelt als kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan. Het is aantrekkelijk voor de kinderen om hun eigen niveau in de verschillende vaardigheden in te vullen omdat De Leesboom meer aan Engels doet dan de basisdoelen. Scholengemeenschap De Smeent doet ook mee aan dit project. Dit jaar gaan beide scholen onderzoeken hoe ze met het taalportfolio kunnen werken en vooral tot welke activiteiten dat leidt in de lessen Engels of muziek en handvaardigheid. De leerkrachten willen graag een cursus Engels volgen om hun Engelse taalvaardigheid te vergroten zodat ze beter in staat zijn Engels te geven (in het Engels) aan de groepen 1 tot en met 8. De school is ook op zoek naar leerkrachten die *native speaker* zijn.

De stagiaires van de lerarenopleiding waar De Leesboom mee samenwerkt, krijgen geen Engels op de Pabo. Maar de leerkrachten laten hen in de bovenbouw wel lessen geven als dat zo uitkomt. Mieke en Femke vinden dat vreemd, want hoe moeten de studenten dan de theorie van het vak leren? De stagiaires zijn wat betreft taalvaardigheid Engels betreft ook vrij zwak.

Evaluatie aansluiting

Wieske en Chris zijn studenten aan dezelfde Pabo als Janneke. Ze doen op beide scholen onderzoek in het

kader van een landelijk project. Het gaat hierbij om de aansluiting tussen Engels in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Ook zij interviewen de leerkrachten. Ze zijn zeer verheugd om te ontdekken dat deze scholen al samenwerken en in een pilot-project onderzoeken op welke wijze een taalportfolio voor Engels kan dienen als bindmiddel zowel voor de samenwerking als om de doorlopende leerlijn voor de leerling aan te geven. De basisschool kan zich profileren door de leerlingen in het taalportfolio alle 'bewijzen' te laten verzamelen van wat ze aan Engels hebben gedaan, zoals het Anglia-certificaat.³ Ook leren de leerlingen op een aantal momenten per jaar hun niveau voor de verschillende vaardigheden in te schatten. De basisschoolleerlingen vullen de statements in bij niveau A1 van het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen en de leerlingen van De Smeent vullen A2 in. De leerlingen ontdekken dat ze na enkele maanden in hun taalportfolio weer meer statements kunnen invullen en materiaal kunnen toevoegen aan het dossier. Sommigen komen boven het beoogde niveau uit.

De Smeent kan door middel van de taalportfolio's doorwerken aan de leerlijn. Met behulp van de aanbodslijst die de leerkracht van groep 8 invult en doorgeeft aan het voortgezet onderwijs, kan de brugklasdocent inschatten wat de leerlingen van De Leesboom aan Engels hebben gehad en daarop inspelen.

De Wilg en De Smeent

Ruud (37) en Margot (52) zijn beiden docenten Engels in het voortgezet onderwijs en geven les in de brugklas. Ruud werkt op scholengemeenschap De Wilg en geeft Engels in een havo-vwo klas. Margot is docente op scholengemeenschap De Smeent. Ze werkt niet in de tweetaalige stroom.

Ruud begint met Engels altijd 'opnieuw' in de brugklas. De meeste kinderen hebben wel Engels gehad in de basisschool maar wat de kinderen weten is zo verschillend dat hij er moeilijk op kan aansluiten. Met name de uitspraak is vreselijk Amerikaans vindt Ruud, dus wat hem betreft stoppen ze met Engels in het basisonderwijs. Hij besteedt veel aandacht aan uitspraak. Uit het eerste toetsje in de brugklas blijkt dat de kinderen eigenlijk niet veel hebben geleerd in de basisschool: vooral de spelling is slecht. Aan het eind van de brugklas heeft hij het boek uit en kent iedereen de o.v.t., o.t.t., de -ingvorm en de woorden achter in het boek. Die geeft hij op als eindtoets. De uitgever van het boek dat hij

gebruikt, brengt ook een boek uit voor de basisschool, maar dat heeft en kent hij niet.

Ook Margot krijgt te maken met leerlingen met verschillende beginniveaus. Zij denkt dat het ook vooral komt door wat de leerlingen buiten school aan Engels leren. Er zijn er die complete songteksten uit het hoofd kennen en ook weten wat het allemaal betekent. Dit jaar waren er zelfs enkele leerlingen die al Harry Potter hadden gelezen in het Engels. Uitspraak vindt Margot wel belangrijk maar zij heeft niet de illusie dat zij de leerlingen hun Amerikaanse uitspraak kan afleren. Ook op de cd bij de methode hoor je verschillende accenten en uitspraakvarianten. Zij neemt een grootste gemene deler en gaat daar van uit. Aan het eind van de basisvorming wordt er een taaldorp georganiseerd voor Engels. Aan spreekvaardigheid probeert Margot veel aandacht te besteden door allerlei activiteiten buiten het boek om te organiseren. De *native speakers* in de school werken ook in dat opzicht enthousiasmerend. Met het taalportfolio hoopt de school beter in kaart te brengen wat de leerlingen al kunnen, ook omdat De Leesboom meer dan gemiddelde aandacht aan Engels besteedt. Ook hopen ze in de reguliere en de tweetalige stroom met het taalportfolio een middel te hebben gevonden om nieuwe activiteiten voor de diverse vaardigheden te ontwikkelen en de leerlijn voor de leerling zichtbaar te maken. De school is dit jaar met het gebruik van talenquests bij alle talen gestart nadat een enthousiaste collega Frans daar al enkele jaren mee werkte.

Margot heeft respect voor de leerkrachten basisonderwijs die per slot van rekening geen vakdocent zijn en wel Engels geven. Vergeleken met 10 jaar geleden kennen de leerlingen veel meer Engels als ze de brugklas binnenkomen. Zij vindt het lastig om in te spelen op de verschillende niveaus van taalvaardigheid. Het is zeer wisselend wat de verschillende basisscholen aan Engels doen. Het zou handig zijn om daar eens afspraken over te maken. ■

1. Op <www.minocw> zijn de nieuwe kerndoelen voor het basisonderwijs te vinden. Ga naar actueel archief, zoek naar week 12. Onder 'Meer vrijheid voor scholen' vindt u een voorstel voor kerndoelen basisonderwijs, de begeleidende brief van de minister en een persbericht. Op <www.vernieuwingbasisvorming.nl> vindt u het tussenvoorstel voor kerndoelen basisvorming en een tabel met voorgestelde verdeling van uren per vakgebied. Op <www.levendetalen.nl> tenslotte vindt u reacties van de VLLT.
2. De verhalen zijn gebaseerd op onderzoek en samengesteld uit meerdere casussen.
3. Op <www.anglia.nl> vindt u informatie over het Anglia-netwerk.

In een vervolgartikel zal Marianne Bodde ingaan op oplossingen voor gesignaleerde problemen.

TANDEMLER

Soms raken de oude, gouden methodes van het talenleren tijdelijk uit de mode, soms zijn we ze zomaar 'kwijt', vergeten. Het laatste overkwam Beate Kurth met het tandemleren. Een methode met een minstens 30-jarige traditie en in de kern misschien wel al bekend sinds de mensen de gevolgen ondervonden van hun streven om een toren te bouwen die tot de hemel moest reiken, de toren van Babel. Beate Kurth is als docent Duits verbonden aan de lerarenopleiding van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden.

Beate Kurth

Als twaalfjarige - ik ben opgegroeid in het stadje Lübbecke in Duitsland - had ik een zeer geëngageerde docente Latijn die de hele klas voorzag van penvrienden en -vriendinnen in de Franse partnerstad Bayeux en vervolgens bezoeken over en weer regelde. Met mijn penvriendin Emmanuèle ben ik mijn hele leven blijven schrijven, ieder in onze eigen taal. We probeerden wel eens wat in de taal van de ander, en eens in de tien jaar hebben we elkaar ook opgezocht. Inmiddels hebben haar en mijn kinderen ook al 'uitgewisseld', en ik acht het niet uitgesloten dat, als wij ooit kleinkinderen krijgen, deze op hetzelfde idee zullen komen.

Aangeboden Frans, gevraagd Russisch

Als nieuwe collega op de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) had ik daarom met voldoening vernomen van de integratie van tandemleren in de *Sprachtraining* van de lerarenopleiding Duits, waar de vaardigheden luisteren, spreken, lezen en schrijven onderwezen worden. In eerste instantie ging ik ervan uit, dat de docent voor zoiets een zorgvuldig gekoesterd contact in het doeltaalland nodig had, zoals destijds mijn lerares Latijn. Mijn collega vertelde echter, dat zij dit contact regelde via internet. Zo kwam ik op de website van het Internationale Tandem Netwerk terecht (www.slf.ruhr-uni-bochum.de/learning/idxned11.html).